

א מיי פ"ג מהלכות
אבות ה' טו סג
עשין מה טו"ע אה"ע
סומן נג סוף פ':
א ב ג מיי שם הלכה יא
יב סג טו ע"ע
ש ס' טו סוף יא:

תוספות ר"ד

שפסק לו וגם אם היה
רוצה לעגן את בתו
עד שיפרענו היה יכול
כדאמרו ב"ש"ה' מ"ט'
השב עד שהלבין ראשה
ועכשיו שמת חתנו אין
היובם יכול לכופו וגם
לא לעגן את בתו אלא
אומר לו או כנס בלא
כלום או חלוק: ת"ד
אין צריך לומר ראשון
תי"ח ושני ע"ה אלא
אפילו ראשון ע"ה ושני
תי"ח י"ל לאחרי התי"ח
רוצה ליתן וכו': מתנ"י
פסקה להבנים לו אף
דינר הוא פוסק ט"ו מנה
וכנגד השום הוא פוסק
פחות חומש עמו שנתן לו
ושהו מנה א"ל אלא
מנה שום במנה נותנת
לו (מאה) ל"א סע"ג
ודינר בדי' מאות נותנת
ה': מאות ומת שנתן
פוסק (הוא פוסק) פחות
חומש: פסקה להבנים
לו כספיים (סלעה נעשה
ששה) דינרים והחתן
מקבל עליו י' דינרים
לקופה לכל מנה (ומנ"ה)
רשבי"ג אומר הכל כמנהג
המדינה פ"י אם פסקה
והותיר עמו שנתן לו
אף זה הוא כותב
בשטר כותבה שכתובים
לו וה"ק שנתן שנתן
ט"ו מנה ואם תחילתן
או תתירש היא גובה
אף וה"ק והטעם מפורש
בירושל' מפני שמשכיר
הוא וכן אם הכניסה
לו פרקמטיא ששהו אף
דינרים הוא פוסק עליו
וכותב בשטר כותבה
אף וה"ק כדאמר לקמן
במורה (ושומא) (גמלים)
של ערב"י ה"ה כספיים)
והטעם מפני ששהו
משכיר בהן וכנגד השום
הוא פוסק פחות חומש
פ"י כמו שמוסף שליש
על הכספים כך הוא פחות
חומש משומת הכלים
שאם מכנסת לו כלים
ששום אף זה ונישמו
אף זה כפי מה ששורן
למכור בשוק אינו מקבל
עליו לכתוב ככותבה
אלא פחות חומש והיינו
ח' מאות והטעם מפורש
בירושלמי מפני שהאשה
מכלה אותן ולבשתן והן
פוחתין ונאבדים והוא
חייב באחריות תקנו
לפסוק ולכתוב פחות
חומש זה הוא שומא
ששם ומקבל עליו אחריות
זה מדבר בדבר שלא
פסקה בשעת אירוסין
ליתן לו אלא מה שנותנים
לו בשעת הנשואין ואתא
לאשמרעין שעל כל שיה
חמשה הוא כותב בשטר
כ"א ד' מפני שנתן וצריך
לכלות והוא חייב באחריות

ובשחתן פוסק פוסק פחות חומש. פ"י ר"ח כשהחתן מייחד לה
כלים ושאר תשמישין תוספת לתוכנה וכל לשומם
ולכתוב שויים ככתובה פחות חומש ששמים אותו יותר משויים לכבוד
החתן ולטעם דפחתי לפי שהיא משתמשת בזה כלים: **תנא שומא**
רבה ושומא זוטא. שומא רבה הוא
דכנגד השום הוא פוסק דקאי אאלף
דינר ושומא זוטא היינו ספא דכשהחתן
פוסק דמשמע פסיקא כל דהו וצדידה
היא נותנת שלשים ואחד רבה היא
נותנת חמש מאות ולר"י נראה כפירוש
ר"ח דלא קאי כנגד השום אאלף דינר
אלא כולל מה שאומר אה"כ והא דפרין
היינו רישא קאי אשום במנה היא
נותנת ל"א סלע ודינר וכו' מאות היא
נותנת חמש מאות דתרווייהו אמאי
אילטריך למיתני וגריס הכי מנה שומא
זוטא וקתני שומא רבה מנה שומא
דידה ומנה שומא דידיה וכשהתן פוסק
היינו שומא דידיה ולא אילטריך למיתני
שומא רבה ושומא זוטא כשומא דידיה
דלמירויהו קאי וכשהתן פוסק:

לא נאמרו דברים הללו אלא בירושלים. והא דלמירין צ"י
טרף גלפלי (וימא דף לג): שלא היתה
כלה לריכה להתצטט בירושלים מפני
ריח הקטרת והאי לריח לא היו לריכות
להתצטט אבל לריכות היו לקופה של
צנמים לעדן הצנר ולהשיר השער
ולפסק הקמטיס. ר"ח: **ואם תמצא**
אומר במנה המתקבל. וה"ה דמני
למיתר אם תמצא לומר צמנה הניסוס:
ליום ראשון או אב"ט יום ויום.
הרבה תמיהות אלו הצעות
דאם יתן לה לעולם כדמסיק לכל שנה
ושנה עשר דינר לכל מנה ומנה ליום
כמה צמנה יכלה אותו הממון אלא
והאי נראה דעשר דינר יתן לה לכל
מנה להתקטט לעולם ומיבעי ליה אם
יתן לה צנת אחת והיא תשמרנו
התקטט צו עד שתכלה ומסס ואילך
אין קצבה לתכשיטין יתן לפי כבודה
או לא יתן לה צנת אחת אלא כדי
קישוטה ליום: **שפסקו זה ד'**
מאות והובים לקופה של בשמים.
אע"פ שלפי חשבון הכתוב ככתובה
אלף אלפים דינרי וזה היה להם לפסוק
יותר לפי חשבון עשר דינר למנה כיון
שלא היתה לריכה יותר לא פסקו לה:
וענו אחריה אמן. למעלה (דף סה).
לא ענו אחריה שלא היה צעלה
חי אבל כאן שהיה חי ענו אחריה אמן
וצעלה הטיל על חמשים שפסקו לה:

בשחתמת על כתובתי אומר להן לתלמידיו זכור אני כשחתמתי על כתובתה
של זו והייתי קורא בה אלף אלפים דינרי וזה מבית אביה חוץ משל חמיה
בכה רבן יוחנן בן זכאי ואמר אשריכם ישראל בזמן שעושיין רצונו
של מקום אין כל אומה ולשון שולטת בהם ובזמן שאין עושיין רצונו
של מקום מוסרין ביד אומה שפלה ולא ביד אומה שפלה אלא ביד בהמתן
של אומה שפלה ונקדימון בן גוריון לא עבד צדקה והתניא אמרו עליו
על נקדימון בן גוריון כשהיה יוצא מביתו לבית המדרש כלי מילת היו

וכשהתן פוסק כו'. ואם שמו הם תחלה והכניסה לו בין שום קטן בין
שום גדול הוא כותב צטטר פחות חומש. ובגמרא מפרש לה ל"ל כל
הני: **גמ' סנה שומא רבה.** דפחות חומש רישא דמנא וכנגד השום
דקאי אאלף דינר: **וקתני שומא זוטא.** שום צמנה היא נותנת שלשים
ואחד סלע ודינר דלא תימא שומא
רבה הוא דרך השמאים להעלותו על
שויו א"י שומא זוטא איכא דמעלו ליה
טפי שלא תבזה צעיני הנועדים: **סנה**
שומא דידיה וקתני שומא דידיה. היכא
דקתני חתן פוסק הרי שומא דידיה כגון
שהיא הכניסה קודם השום והוא שם
אותו צה' מאות כצבא לכמוז יכתוב
ד' מאות שאף הוא שם אותו חומש
יותר על שויו: **שומא דידיה.** היכא
דקתני היא נותנת שהוא כתב הכתובה
קודם שצא השום ועכשיו היא מציאתו
וקרובה שמין אותו. וחתן פוסק דמנא
מרי זימני מד לשומא רבה ומד לשומא
זוטא: **מתני' פסקה להבנים לו**
כספיים. שהן מוכנים לשכר מיד:
סלעה נעשה. לכמוז צטטר הכתובה
בשעה דינר יותר שליש כדתן לעיל.
ובגמרא מפרש ה' מ' למה לי: **לקופה.**
בגמרא מפרש שיתן לה עשרה זוז לכל
מנה ומנה שהיא מציאה לו ויקנו לה
מהם צנמים לרחון צהם צתמרוקי
הנשים שכן שיערו שהאשה המציאה
לצעלה מנה ראויה היא לצנמים של
עשרה זוז. ולא פירשו צמנה אס לכל
יום אס לכל שנת אס לכל חדש אס
לכל שנה: **גמ' עסקא.** כספיים קרי
עסקא שהם עומדים להשתכר צהם
להתעסק צהן תמיד: **סנה עסקא רבה.**
אלף דינר שיוסף שליש ויכתוב ע"י
מנה: **עסקא זוטא.** סלעה נעשה ששה
דינר: **זינא.** יאיהא ואחריות: **בירושלים.**
היו נוהגות להתקטט צנממים: **צמנה**
הניסוס או צמנה המתקבל. האי לכל
מנה ומנה דקאמר לפי חשבון
השומא קאמר או לפי חשבון שהוא
מקבלן עליו דהיינו פחות חומש: **שם**
ראשונה כו'. איני יודע ליישב סדר
צעות הללו לפי שיטת הש"ס. ונראה
צעיני שכן סידרן יום ראשון או כל יום
ויום ואם תמצא לומר כל יום ויום שנת
ראשונה או כל שנת ושנת ואת"ל כל
שנת ושנת חדש ראשון או כל חדש
וחדש ואת"ל כל חדש וחדש שנה
ראשונה או כל שנה ושנה: **שפסקו**
לה חמשים. שמת צעלה וצאת לז"ד
לפסוק לה לריכה מנכסיו: **לכו ציוס.**
לזורך יום אחד: **ולא כדון מסלון**
מסלא. ולא כך היו מושלפין משל
בירושלים: **מנה ממון חסר.** הרובה
למלוח ממוןו כלומר לגרוס לו שיתקיים
יחסרנו ללדקה תמיד וחסרונו זהו
קיומו: **ואמרי לה חסד.** יעשה ממנו
חסד. ושל צית אבא לא עשו דקה
כראוי וכלה ממון: **צא זה ואיבד זה.**
לפי שנתערב צו: **חוץ משל חמיה.**
תוספת שהוסף לה חתן: ערביים קרי
אומה שפלה ששוכני האהלים הם צמדכר:

מצייעין
רבא דנפיש זינני' אימא לא צריכא: והחתן מקבל עליו וכו' קופה

(א) (מוספתא פ"ה ע"ג),
(ב) (לעיל סה).
תוספות ר"ד (המשך)
אלמנה לכ"ג דתנן התם
אם מתו מתו לו בעבדי
צאן ברוב דייק טעמא
דמת דלייתהו הא איתנהו
ופחתו מדמיהן לא משלם
דאפילו פיתחא מקבל
לה פחתה דכל נצ"ב
(ודייק טעמא) נוטלת
שום דלייתהו ושהו מנה א"ל
בליאותה כמות שנתן ולא
משלם פחתיהו ומ"ה לא
תני אם פחתו פחתו
לו וליהא דהא משמע
דאפילו פיתחא מקבל
עילוי ומפני זה פוחתין
לו לכתוב פחות חומש:
שום במנה ושהו מנה א"ל
אלא מנה פ"י זה מדבר על
הפסק שפסקה לו בשעת
אירוסין וארישא דמתניתין
קאי דקתני פסקה להבנים
לו כספיים וה"ק פסקה
להבנים לו כלים שום
במנה שישומו מנה אין לו
לבעל להבדע במנה אלא
כלים שישומו לו במנה
אע"פ שהוא לא יכתוב
בשטר הכתובה (שום
במנה) אלא שמונים דינר
ולא צו למירר הב לי
כלים שישומו וישומו טפי
ממנה שאכתוב בשטר
הכתובה שום במנה ודיקון
התירם ונישומים מנה ולא
כשומא שכתב הוא בשטר
הכתובה פסקה ל"י שום
במנה נותנת ל"א ודינר פ"י
אבל אם פסקה לו חמשים
לו כלים שום במנה כיון
שלא פירשה ושהו מנה
בראי במנה הכותב קאי ל"א
הלכך נותנת לו ל"א
סלע ודינר כשפחות הוא
החומש כיון החתן יכתוב
בשטר הכתובה מנה א'
זה שומא דידיה כמה
חייבת להבנים לו. בדי'
מאות נותנת ה' מאות
פ"י אם פסקה להביא
לו שום בדי' מאות כיון
שלא אמרה שיה ד'
מאות נותנת לו ת"ק
מאות והיינו חן אלא תני
שומא וזוטא גבי דידיה
ותני שומא רבא: ומה
שהחתן פוסק וכו' פ"י
זה מדבר בשומא דידי'
שאם מכנסת לו כלים
בעת הנשואין מה שפסקה
ליתן לו הוא פוסק ומקבל
עליו פחות חומש והיינו
רישא דקתני וכנגד השום
הוא פוסק פחות חומש
דקמירי בשומא דידיה
אלא תנא רישא שומא
רבא בשומא דידיה וקתני
ספא שומא זוטא: פסקה
להבנים לו וכו' ומקשה
היינו כותב כנגדן ט"ו
מנה ומחר תני עסקא
רבא ותני עסקא זוטא
וצריכא דאי אשמרעין
עסקא רבא משום דנפיש
רווח' אבל עסקא זוטא
דווח' ורווח' אימא לא
צריכא. ואי אשמרעין
עסקא זוטא דווח' וזינני'
עליו וכו' קופה

(א) לפינו צמ' לקמן ליתא דהרי הן כספיים רק דלטה גובה פרנה מהם חן דרש"י ז"ל פירש כן וע"ש תוס' ד"ה גמלים.